

geweken (was) voor de conclusies van zijn eigen stellingen.' Welter schaarde zich van ganser harte achter het betoog van Steenberghe, 'die', zei hij,

'het nationale doel op de voorgrond teruggebracht heeft. Dat nationale doel stond bij de formatie van dit kabinet op de voorgrond, maar het is goed daaraan te herinneren. Spr. heeft de indruk dat sommigen van die doelstelling afwijken, bijv. als geëist wordt, dat het Naziregime weg moet. Welk percentage van het Nederlandse volk zou hiervoor de oorlog willen voortzetten, indien de onafhankelijkheid van Nederland verzekerd kon worden? . . . In het conflict tussen de beide wereldmachten, Engeland en Duitsland, hebben wij geen rol te spelen' –

trouwens, zei Welter, niet hij alléén achtte 'een spoedige vrede uitermate wenselijk', maar ook van Starckenborgh, de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, deed dat, althans 'zodra Nederlands onafhankelijkheid verkrijgbaar is' (wij komen straks op van Starckenborghs standpunt terug).

Naast Welter sprak alleen van Rhijn zich in de geest van Steenberghe's voorstel uit, zij het dat hij geen 'formele verklaring' aan de Britse regering wilde doen – Albarda (die óók de Britse regering wilde benaderen, maar dan voor het andere plan dat wij al weergaven) hield zich op de vlakke, van Boeyen, Bolkestein en van den Tempel spraken zich tegen de door Steenberghe bepleite stap uit, en toen de discussie op de 19de voortgezet werd, bleek ook van Kleffens daar niet voor te voelen: 'men moet nooit zich begeven in discussies op grond van hypothesen', waarschuwde de minister van buitenlandse zaken, 'dit is een regel voor de diplomatie.' Gerbrandy ging verder: de minister-president meende dat Steenberghe (die immers aangenomen had dat Duitsland en Italië tot overleg bereid zouden zijn) van een hypothese was uitgegaan 'die zich niet zal verwezenlijken. Belangrijke beslissingen kan men niet op hypothesen doen rusten. Vrijheid en onafhankelijkheid en verdwijning [van] agressie zijn alleen bereikbaar als Duitsland de strijd verliest.' Steenberghe had, meende Gerbrandy, in zijn nota 'de diepgang van de oorlog niet gepeild.'

Het slot van het lied was dat, nadat Steenberghe zijn denkbeelden nog eens had toegelicht, niet zonder nieuwe anti-Engelse passages in zijn betoog in te vlechten ('Spr. gelooft dat Engeland slechts een belangenstrijd voert en geen ideologische strijd, zodat het ons best in de steek zou kunnen laten, als zijn belangen dat meebrengen'), een voorstel van Steenberghe om tot 'een uitspraak' te komen, door voorzitter Gerbrandy terzijde gelegd werd. Daarna verklaarden Steenberghe en Welter uitdrukkelijk, 'het met deze afloop van de discussie niet eens te zijn.'¹

¹ Ministerraad: Notulen, 15 en 19 nov. 1940 (*DBPN, C*, dl. II, p. 36–39 en 64–68).